

Autor: dr Agnieszka Filipek

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Wydział Humanistyczny
Siedlce University of Natural Science and Humanities, Faculty of Humanities

Recenzenci:

dr hab. Marian Marcinkowski – prof. Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk
Lądowych we Wrocławiu

dr hab. Andrzej Urbanek – prof. Akademii Pomorskiej w Słupsku

Komitet Wydawniczy:

Andrzej Barczak, Tadeusz Boruta, Janusz Chruściel, Beata Gałek, Leszek Kania,
Jarosław Stanisław Kardas, Rafał Kozak, Krzysztof Lewandowski, Violetta Machnicka
(przewodnicząca), Aneta Niewęglowska, Robert Piątek, Janina Skrzyczyńska,
Stanisław Socha, Andrzej Walendziak, Paweł Żarkowski

Żaden fragment tej publikacji nie może być reprodukowany, umieszczany w systemach przechowywania informacji lub przekazywany w jakiegokolwiek formie – elektronicznej, mechanicznej, fotokopii czy innych reprodukcji – bez zgody posiadacza praw autorskich.

Redakcja językowa i korekta: dr hab. Joanna Kuć

© Copyright by Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach,
Siedlce 2016

ISBN: 978-83-7051-815-8

Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach

08-110 Siedlce, ul. Żytnia 17/19, tel. 25 643 15 20

e-mail: wydawnictwo@uph.edu.pl

www.wydawnictwo.uph.edu.pl

Wyd. I. Format B-5.

Ark. wyd. 23,0. Ark. druk. 22,5.

Łamanie tekstu: Michał Majuch

Druk: Zapol, Szczecin

Spis treści

Wstęp	7
-------------	---

Część I

TEORETYCZNE I FORMALNE PODSTAWY BADAŃ PROBLEMÓW ZARZĄDZANIA KRYZYSOWEGO

1. Bezpieczeństwo i obronność w literaturze naukowej i w dokumentach prawnych	17
1.1. Tradycyjne i współczesne rozumienie pojęcia <i>bezpieczeństwo</i>	17
1.2. Obronność jako podstawa szeroko rozumianego bezpieczeństwa	27
1.3. Psychospołeczne uwarunkowania bezpieczeństwa i obronności	35
1.3.1. Rozwój jako warunek bezpieczeństwa i obronności człowieka	37
1.3.2. Podmiot i inne kategorie istotne z punktu widzenia bezpieczeństwa podmiotu	47
1.3.2.1. Pojęcie <i>podmiot</i>	47
1.3.2.2. Potrzeby, wartości i tożsamość kulturowa oraz ich znaczenie dla bezpieczeństwa i obronności człowieka	49
1.3.2.3. Normy i ich znaczenie dla bezpieczeństwa i obronności	54
1.3.2.4. Postawy człowieka i ich znaczenie dla bezpieczeństwa i obronności	56
1.3.2.5. Zachowania, działania i współdziałania oraz ich znaczenie dla bezpieczeństwa i obronności	58
1.3.3. Kultura bezpieczeństwa jako element szeroko rozumianej obronności	67
1.3.3.1. Istota i znaczenie kultury bezpieczeństwa	69
1.3.3.2. Kategorie: <i>wyzwania, szanse i zagrożenia</i> jako elementy kultury bezpieczeństwa	82
1.3.3.3. Wartość kultury informacyjnej dla kultury bezpieczeństwa podmiotu	95

1.3.3.4. Znaczenie ryzyka i odpowiedzialności dla bezpieczeństwa człowieka i grup społecznych	98
1.4. Wnioski	110
2. System bezpieczeństwa i obronności	112
2.1. O istocie systemów	112
2.2. Rodzaje systemów i ich funkcjonowanie	117
2.3. Otoczenie i środowisko systemu/podmiotu	134
2.4. System bezpieczeństwa narodowego i system obronności w dokumentach i w literaturze naukowej	140
2.5. Wnioski	147
3. Kryzysy oraz sposoby radzenia sobie z nimi	147
3.1. Współczesne rozumienie kryzysów i sytuacji kryzysowych ...	147
3.2. Kryzysy w wymiarze personalnym i instytucjonalnym (kryzys jako wyzwanie, szansa, zagrożenie)	152
3.3. Znaczenie kultury bezpieczeństwa w radzeniu sobie z kryzysami	158
3.4. Zarządzanie kryzysami	159
3.4.1. System zarządzania kryzysowego jako element systemu bezpieczeństwa narodowego i obronności	160
3.4.1.1. System zarządzania kryzysowego w literaturze naukowej	161
3.4.1.2. System zarządzania kryzysowego w regulacjach formalnych	166
3.4.1.3. System zarządzania kryzysowego w praktyce funkcjonowania	169
3.4.2. Uwarunkowania jakości funkcjonowania systemu zarządzania kryzysowego	171
3.4.2.1. Elementy kultury mentalnej	175
3.4.2.2. Elementy kultury organizacyjnej	177
3.4.2.3. Elementy kultury materialnej	179
3.4.3. Znaczenie kultury bezpieczeństwa dla jakości funkcjonowania SZK	182
3.5. Wnioski	183
4. Próba podejścia jakościowego do zarządzania kryzysowego	184
4.1. Kategoria <i>jakość</i> w literaturze przedmiotu i w odniesieniu do systemu zarządzania kryzysowego	184
4.2. Prakseologiczne wyznaczniki <i>jakości</i> w odniesieniu do zarządzania kryzysowego w literaturze naukowej	196
4.2.1. Sprawność	199
4.2.2. Skuteczność	208
4.2.3. Ekonomiczność	211
4.2.4. Efektywność	214

4.2.5. Pewność, dokładność	219
4.3. Znaczenie wartości i norm dla <i>jakości</i> funkcjonowania zarządzania kryzysowego	222
4.3.1. Normy ISO w badaniach <i>jakości</i>	225
4.3.2. Zarządzanie ryzykiem w normach prawnych dotyczących <i>jakości</i>	227
4.4. Postawy jako jakościowy determinant funkcjonowania systemu zarządzania kryzysowego	231
4.5. System zarządzania kryzysowego jako „organizacja ucząca się”	233
4.6. Wnioski	239

Część II

WYNIKI BADAŃ EMPIRYCZNYCH

1. Ocena <i>jakości</i> funkcjonowania systemu zarządzania kryzysowego w miejscowościach objętych badaniami	243
1.1. Ogólne oceny SZK w miastach i powiatach objętych badaniami	244
1.2. Oceny etapu <i>zapobiegania i przewidywania</i>	246
1.3. Oceny <i>przygotowania się</i> do sytuacji kryzysowych	250
1.4. Oceny etapu <i>reagowania</i>	253
1.5. Oceny fazy <i>odtworzenia</i>	256
1.6. Wnioski	258
2. Czynniki warunkujące <i>jakość</i> funkcjonowania systemu zarządzania kryzysowego	259
2.1. Poziom <i>kultury bezpieczeństwa</i> oraz ocena jej elementów psychospołecznych i prakseologicznych	259
2.1.1. Wartości, normy i postawy jako psychospołeczne elementy <i>kultury bezpieczeństwa</i>	260
2.1.2. Zachowania, działania i współdziałania jako prakseologiczne elementy <i>kultury bezpieczeństwa</i>	274
2.2. <i>Kultura prawna</i> a <i>jakość</i> funkcjonowania SZK	278
2.3. Znaczenie <i>czynnika materialnego</i> dla <i>jakości</i> funkcjonowania SZK	282
2.4. Inne czynniki warunkujące <i>jakość</i> funkcjonowania SZK	286
2.5. Wnioski	290
3. Zależności między <i>kulturą bezpieczeństwa</i> a <i>jakością</i> funkcjonowania SZK	294
3.1. Ogólne zależności	294

3.2. Kultura bezpieczeństwa a możliwości radzenia sobie z przewidywaniem zagrożeń i sytuacji kryzysowych oraz z zapobieganiem im	296
3.3. Kultura bezpieczeństwa a jakość przygotowania się do sytuacji kryzysowych	299
3.4. Zależności między kulturą bezpieczeństwa a oceną reagowania na zagrożenia i sytuacje kryzysowe	300
3.5. Kultura bezpieczeństwa a sposoby i możliwości radzenia sobie z odbudową po sytuacjach kryzysowych	302
3.6. Wnioski	304
Zakończenie	307
Bibliografia	313
Akty prawne i dokumenty	313
Literatura	314
Netografia	333
Wykazy rysunków, tabel, diagramów i wykresów	335
Wykaz rysunków	335
Wykaz tabel	335
Wykaz diagramów	336
Wykaz wykresów	338
Załączniki	339
Załącznik nr 1	339
Załącznik nr 2	342
Załącznik nr 3	358
Streszczenie	359
Summary	360